

PORVOON MUSEO

BORGÅ MUSEUM

PoM28/2020 25.2.2020

Sipoon kunta
Kunnanpuutarhuri
Kari Ojamies
PL7
04131 SIPOO

Lausuntopyyntöne 18.2.2020

Brobölen padon kulttuurihistoriallinen arvo

Porvoon museo / Itä-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo on tutustunut Brobölen patoon maastokatselmuksella ja valtuustoaloitteeseen sen purkamiseksi ja toteaa lausuntoaan seuraavaa.

Valtuustoaloitteessa ehdotetaan Brobölen padon purkamista, jotta erittäin uhanalainen Sipoonjoessa luontaisesti lisääntyvä meritaimen pystyisi nousemaan kutualueilleen. Sipoon kunnan on tarkoitus kunnostaa kalatietä syksyllä, aloitteen mukaan kalaportaiden toimivuudesta ei kuitenkaan ole takeita. Aloitteessa ehdotetaan padon korvaamista pohjakynnyksellä.

Sipoon veroluetteloissa on 1550-luvulta lähtien mainintoja myllyistä, lähdemateriaalin perusteella ei voida osoittaa sellaisen sijainneen juuri Brobölen kohdalla. Koski on kuitenkin myllytoiminnan kannalta otollinen. Ensimmäinen varma tieto Brobölen myllystä on vuodelta 1825, kun kruununnimismies Henrik Tallgren ja Brobölen tilan omistaja Henrik Broberg anoivat lupaa tulliratasmyllyn perustamiseksi Brobergin maille. Pato ja mylly rakennettiin vuonna 1827 ja lupa myllytoimintaan saatiin maaherralta vuonna 1828. Brobölen mylly tuhoutui rajussa kevättulvassa vuonna 1853. Uusi mylly rakennettiin seuraavana vuonna vastarannalle Sffaxsen tilan maille. Uudelle myllylle luvan vahvisti Uudenmaan läänin keisarillinen käskynhaltija vuonna 1855. Myllyn yhteyteen rakennettiin sahalaitos 1900-luvun vaihteessa. Vuonna 1918 myllystä perustettiin Aktiebolaget Broböle Kvarn. Samalla asennettiin padon yhteyteen voimavirtalaitos, josta mylly ja saha saivat virtaa sekä toimitettiin sähköä osakkaille. 1920-luvulla sahatavaraa alettiin myydä osakaskunnan ulkopuolelle ja toiminta huomattiin kannattavaksi. Nimi vaihtui 1930-luvulla Broböle Kvarn och Såg Ab:ksi ja laitoksen yhteyteen tehtiin kaksikerroksinen vehnämylly. Toiminta hiljeni 1960-luvulla ja kunta osti vuonna 1968 pakkohuutokaupasta alueen. Myllyn rakennukset purettiin huonokuntoisina 1970-luvun alussa. Padon yhteydessä oleva kalaporras rakennettiin 1990-luvulla. Patoa on käytetty säännöstelemään vedenkorkeutta, jotta on turvattu Nikkilän sairaalan varaveden tarve. Alueen historiasta on jäljellä enää pato ja kivirakenteita. Sipoonjoken penkereet on Brobölen kohdalla jyrkät ja ne ovat metsittyneet vaikean hyödynnettävyyden takia.

Alue on merkitty maakuntakaavaan sekä Sipoon yleiskaavaan Sipoonjokilaakson kulttuurimaiseman kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Brobölen patoa ei ollut aikaisemmin merkitty muinaisjäännösrekisteriin. Museoviraston ohjeessa *Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset, tunnistaminen ja suojelu* (Marianna Niukkanen, 2009) todetaan seuraavaa:

Vanhojen vesimyllyjen ja -sahojen jäännökset sekä niihin liittyvät pato- ja uomarakenteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Mikäli lähteiden perusteella tiedetään, että koski on toiminut tärkeänä myllypaikkana jopa satoja vuosia, voidaan paikka katsoa muinaisjäännökseksi, vaikka näkyvissä olevat rakenteet olisivatkin suhteellisen nuoria.

Kohteen rakenteiden ajoittaminen on hankalaa, mutta voidaan olettaa, että jäljellä on myös 1800-luvun ensimmäiselle puoliskolle ajoittuvia kivirakenteita. Tällöin muinaisjäännöksen kriteerit täyttyvät.

Brobölessä on pitkät perinteet myllytoiminnassa. Pato ja siihen liittyvät rakenteet ovat merkittäviä jäänteitä alueen historiasta. Porvoon museo katsoo, että ilman tarkempia tutkimuksia myllyn historiasta ja olemassa olevien rakenteiden iästä sekä ilman suunnitelmia ja maisemavaikutteiden tutkimista ei padon purkamiseen voi ottaa kantaa. Porvoon museo toteaa kuitenkin periaatteen tasolla, että mikäli historiallisen rakenteen yhteydessä on olemassa oleva kalatie, tulee ensisijaisesti hyödyntää sitä ratkaisussa.

Marina Catani
Museonjohtaja

Kirsi Toivonen
Rakennustutkija

Riikka Mustonen
Arkeologi

Tiedoksi: Museovirasto / Kulttuuriympäristön suojelu
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus